

Valsts parāda ietekme uz noteiktiem ekonomiskiem rādītājiem ES valstīs

Nadežda Semjonova, Rīgas Tehniskā Universitāte

Kopsavilkums. Pēc provizoriskiem novērtējumiem summārais valstu parāds veido vairāk nekā 57 triljonus USD. Vairāki pētījumi rāda, ka valsts parāds var gan stimulēt, gan arī bremsēt valsts ekonomikas attīstību. No Rikardo laikiem valda priekšstats, ka valsts parāds vispār neietekmē ekonomiku. Pētījuma mērķis – novērtēt valsts parāda pieauguma mijiedarbību ar noteiktiem ekonomiskiem rādītājiem Eiropas Savienības valstīs. Ir izdarīti šādi secinājumi: aizdevuma likme nav saistīta ar parāda apjomu, ES valstīs nemaina nodokļu politiku atkarībā no parāda apjoma, liels parāda apjoms ilgtermiņā negatīvi ietekmē IKP pieaugumu.

Atslēgas vārdi: valsts parāds, parāda apkalpošanas izdevumi, nodokļu slogs, IKP pieaugums.

I. IEVADS

Ap 96% pasaules valstu ir saistītas ar starptautiskās ārējās finansēšanas sistēmu. Pēc provizoriskās novērtēšanas, summārais valstu parāds sastāda vairāk nekā 57 triljonus USD [1]. Vairāki pētījumi rāda, ka valsts parāds var gan stimulēt, gan arī bremsēt valsts ekonomikas attīstību (piemēram, [2]). Neoklasiskās pieejas ietvaros no Rikardo laikiem valda priekšstats, ka valsts parāds vispār neietekmē ekonomiku ne īstermiņā, ne ilgtermiņā perspektīvā [3].

Klasiskajā darbā Barro [4] analizējis vairāku parametru ietekmi uz ekonomisko pieaugumu, tomēr nav pievērsis uzmanību tieši valsts parādam. Vēlāk tika attīstīti vairāki teorētiskie modeļi un veikti empīriskie pētījumi, kuros autori vērtēja valsts parāda saistības ar vairākiem ekonomiskiem rādītājiem. Piemēram, Basetto un Kocherlakota [5] teorētiski izskatīja situāciju, ka valsts var palielināt ienākumus, tikai savācot deformējošus nodokļus (*distortionary taxes*). Šajā gadījumā ir iespēja pārvaldīt parādu, neietekmējot tirgus ekonomikā sasniegto līdzsvara kapitāla sadalījumu un cenas. Virknē pētījumos autori cenšas noteikt optimālo valsts parāda apjomu, izmantojot modeļus, kas ņem vērā iedzīvotāju uzkrājumu veidošanu ierobežotas kredītspējas apstākļos, iedzīvotāju darbības izmaiņas [6,7].

Faraglia et al ievadīja modelī arī novirzes no tirgus idealitātes – transakcijas izmaksas (*transaction costs*) – un parādīja, ka valdībai izdevīgāk sabalansēt budžetu, nekā lietot ideālā tirgus modeļa “optimālo” parāda portfeļa struktūru [8].

Vēl viens svarīgs jautājums, cik lielā mērā parāds ir saistīts ar valsts nodokļu politiku vai ietekmē to. Piemēram, ASV pastāv tendence palielināt parādu, lai saglabātu esošo nodokļu līmeni un samazinātu nodokļu deformējošo ietekmi uz ekonomiku [9].

No otras puses, pēc Raudla un Kattel viedokļa [10], Baltijas valstu pieredze 2008.–2009. gadā rāda, ka taupīga politika veicina IKP pieaugumu.

Vienā no jaunākajiem darbiem šajā jomā tika analizēta valsts parāda ietekme uz ilgtermiņa attīstību 12 eirozonas valstīs no 1970. līdz 2010. gadam. Autori norāda, ka valsts

parāds, kas pārsniedz 70% – 80% no IKP, jau var negatīvi ietekmēt ekonomisko attīstību, bet parāds, kas pārsniedz 90% – 100% no IKP, noteikti to samazina [11].

Jāatzīmē, ka pēdējos 10 gados ES valstu skaits pieauga. Līdz ar to būtu nepieciešams atkārtot līdzīgo analīzi, ņemot vērā arī jaunuzņemtās valstis.

Līdzīgā pētījumā par periodu no 1970. līdz 2008. gadam uz 155 valstu bāzes valsts parāda negatīvās ietekmes sliekšnis ir 59% no IKP [12].

Iepriekšminētais pētījums neiekļauj 2008.–2009. gada recesiju, ka arī sekojošo attīstības periodu. Līdz ar to paliek aktuāls jautājums, cik lielā mērā valdības aizņēmumu politika veicināja valsts ekonomisko rādītāju „atdzīvināšanu”.

Pētījuma mērķis – novērtēt valsts parāda pieauguma mijiedarbību ar noteiktiem ekonomiskiem rādītājiem Eiropas Savienības valstīs. Pētījuma uzdevumi ir novērtēt korelācijas starp valsts parāda pieaugumu un ekonomiskiem rādītājiem, kā arī novērtēt valsts parāda ietekmi uz nodokļu politiku ES valstīs.

Interese pētīt tieši Eiropas valstis ir saistīta ar to, ka no 2003. gada līdz 2011. gadam valsts parādi tika norakstīti 35 valstīm [13]. Tas notika atbilstoši Starptautiskā Valūtas fonda un Pasaules Bankas kopīgi izstrādātajam dokumentam („Divu soļu process”), kas nosaka valsts parāda norakstīšanas kārtību valstīm, kam iestājas pirmsdefolta stāvoklis. Rezultātā, ES valstu daļa „lielo parādnieku” sarakstā ievērojami pieauga.

II. DATI UN METODES

A. Analizējamie rādītāji

Darbā tika analizēti ekonomiskie rādītāji, kas raksturo valsts pašreizējo ekonomisko situāciju, kā arī parametri, kas ļauj novērtēt ekonomikas attīstības tendences ilgtermiņā:

Y - IKP 2003. un 2011. gadā, mljrd. EUR;

r - IKP pieauguma temps 2003. un 2011. gadā, % no attiecīgā iepriekšējā gada;

D - valsts parāda apjoms 2003. un 2011. gadā, % no IKP;

p - valsts aizņēmumu vidējā procentu likme 2003. un 2011. gadā;

T - iekasētie nodokļi (neieskaitot sociālās apdrošināšanas iemaksas) 2003. un 2011. gadā, % no IKP;

b - nodokļu slogs 2003. un 2011. gadā. Nodokļu slogs tika aprēķināts kā iekasēto nodokļu daļa, kas tika izmantota valsts parāda apkalpošanai, izteikts procentos.

R - IKP pieaugums 2011. gadā salīdzinājumā ar IKP 2003. gadā, %

δ - valsts parāda pieaugums 2011. gadā salīdzinājumā ar 2003. gadu, procentpunktos;

Δr - IKP pieauguma tempa palielinājums 2011. gadā salīdzinājumā ar 2003. gadu, %;

Δp - vidējās procentu likmes pieaugums 2011. gadā salīdzinājumā ar 2003. gadu, %;

Δb – nodokļu sloga pieaugums 2011. gadā salīdzinājumā ar 2003. gadu, %.

B. Datu kopa

Pētījumā tika izmantoti publiski pieejami dati no SVF un „Eurostat” datubāzēm [1, 14]. Tika analizēts periods no 2003. gada līdz 2011. gadam. Perioda izvēli nosaka šādi faktori: pirmkārt, 2004. gadā notika lielas valstu grupas pievienošanās ES, bet jau 2003. gadā kandidātvalstis pildīja ES pievienošanās kritērijus, kas paredz zināmu finansiālu disciplīnu; otrkārt, 2003. gadā sākās parādu norakstīšana SVF un PB programmu ietvaros, kas izmainīja pasaules valstu parādu sadalījumu. Līdz ar to par atskaites punktu tika izvēlēts 2003. gads.

Par pārskata perioda beigu gadu tika izvēlēts 2011. gads, jo šajā gadā jau sākās ekonomisko rādītāju uzlabošanās, un ekonomiskie rādītāji par 2012. gadu vēl nebija pieejami pilnībā.

Darbā tika analizētas 27 ES valstis, ieskaitot 2007. gadā pieņemtās Rumāniju un Bulgāriju. 2013. gadā pieņemtā Horvātija netika ieskaitīta.

Lai salīdzinātu situāciju ES ar situāciju pasaulē, darbā tiek iekļauti dati par 132 pasaules valstīm, kam SVF datubāzē bija pieejami pilni dati par 2003. – 2011. gadu.

C. Metodes

Lai novērtētu Eiropas valstu parādu stāvokli salīdzinājumā ar pasauli, tika izmantota aprakstošās statistikas metode. Attiecīgajā gadā tika aprēķināta valsts parāda mediānas vērtība, 5%, 25%, 75% un 95% kvartiles. Valstis tika sagrupētas atbilstoši valsts parāda lielumam: tika izveidotas piecas grupas: I. grupā tika iekļautas valstis, kam parāds ir zemāks par 5% kvantili; II. grupā bija valstis, kurām parāds bija starp 5% kvantili un 25% kvantili (ieskaitot); III. grupā – ar parādu starp 25% un 75% (ieskaitot) kvantili, IV. grupā ar parāda vērtību starp 75% kvantili un 95% kvantili un V. grupā – ar parādu lielāku par 95% kvantili.

Parāda ietekme uz ekonomiskajiem rādītājiem tika novērtēta, izmantojot korelācijas metodi. Tika aprēķināts Pīrsona korelācijas koeficients starp katru ekonomisko rādītāju un valsts parāda vērtību 2003. un 2011. gadā., kā arī izveidotas izkliedes diagrammas. Koeficienta statistiskais nozīmīgums tika novērtēts pēc t – kritērija. Darbā pieņemts nozīmīguma līmenis $\alpha = 0.05$.

III. REZULTĀTI

Pētījuma ietvaros analizētie rādītāji tika apkopoti pielikumā un korelācijas rādītāji tiek parādīti 3. tabulā.

Eiropas valstu sadalījums pa grupām ir apkopots 1. tabulā. Tabulā atsevišķi izdalītas 27 ES valstis.

1. TABULA

EIROPAS VALSTU SADALĪJUMS PA PARĀDNIĒKU GRUPĀM

	2003. g.			2011. g.	
	Eiropa	ES 2011*	ES 2003	Eiropa	ES 2011
I. 5% pasaules valstu ar mazāko parādu	3	2	1	1	1
II. 20% pasaules valstu ar mazo parādu	10	6	1	5	2
III. 50% pasaules valstu ar vidējo parādu	25	16	10	21	11
IV. 20% pasaules valstu ar lielo parādu	3	3	3	11	10

V. 5% pasaules valstu ar lielāko parādu				3	3
Kopā	41	27	15	41	27

* šajā ailē tika iekļautas arī valstis, kas pievienojās ES 2004. un 2007. gadā.

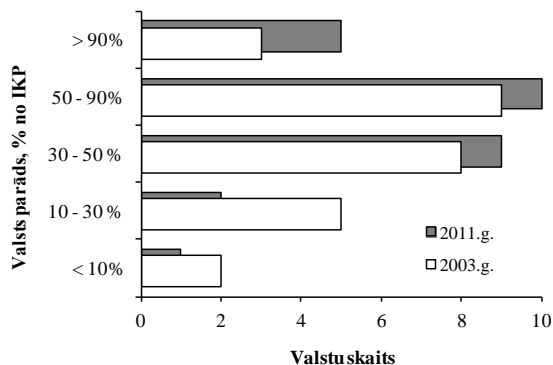
Pēc 1. tabulas datiem var redzēt, ka 2003. gadā V. grupā neviena valsts nebija parādniece, bet 2011. gadā valstis ar vislielāko parāda apjomu pasaulē bija jau trīs. To vidū – Grieķija ar valsts parādu 170,3% no IKP, Itālija ar 120,8% no IKP un Portugāle ar 108,3% no IKP.

I. grupā 2003. gadā bija divas valstis ar vismazāko parādu pasaulē: Igaunija ar 5,6% un Luksemburga ar 6,1% no IKP, bet 2011. gadā savu pozīciju saglabāja tikai Igaunija ar valsts parādu 6,2% no IKP.

Pēc autores domām, ļoti dramatiska situācija izveidojās tieši IV. grupā. Ja 2003. gadā valstu skaits ar lielu parādu sastādīja trīs, tad 2011. gadā tādas valstis jau bija vienpadsmit visā Eiropā, no tām ārpus ES ir tikai viena valsts – Islande ar valsts parādu 100,7% no IKP. Turklāt dažas ES valstis pēc saviem rādītājiem nemaz nav tik tālu no V. grupas pārstāvjiem. Piemēram: Īrija ar valsts parādu 104,1% no IKP, Beļģija ar 97,8% no IKP.

Iepriekšminētais parāda, ka Eiropā un īpaši Eiropas Savienībā salīdzinājumā ar pasauli problēmas ar valsts parādu paliek neatrisinātas.

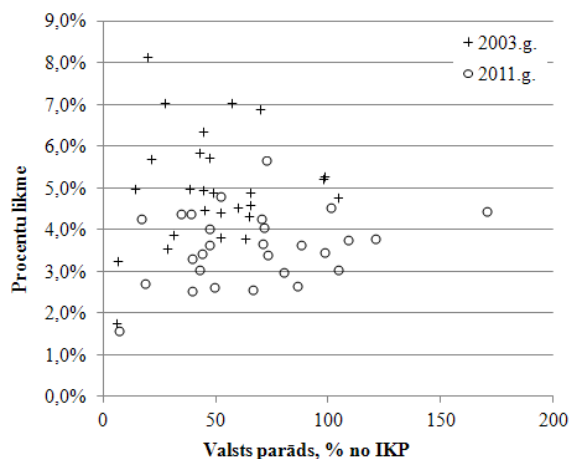
ES valstu parāda pieaugums pētāmā periodā tiek parādīts 1. att. Ir redzams, kā ES valstu parādi pieaug ne tikai relatīvi uz pasaules fona, bet arī absolūtās vienībās.



1.att. ES valstu parādu sadalījums 2003. un 2011. gadā.

Ir zināms, ka viens no Māstrihtas kritērijiem ir valsts parāda pret IKP attiecības sliekšnis, kas nepārsniedz 60%. 2003. gadā šo robežu pārsniedza astoņas valstis, bet 2011. gadā – jau 14 valstis. Turklāt lielākā daļa no tādām valstīm ir „vecās” ES dalībnieces.

Ja tādas valstis kā Lielbritānija, Vācija, Francija un Beļģija veido lielu aizņēmumu politiku, ir aizdomas, ka tām valstīm, kam parāds ir lielāks, aizdevuma procentu likme relatīvi būs mazāka. Turklāt „vecajām” ES valstīm tāda politika bija izveidota sen.



2.att. Vidējā procentu likme valsts parādu aizņēmumiem attiecībā pret valsts parāda lielumu.

2. att. ir redzams, ka korelācija starp valsts parāda apjomu un aizņēmumu procentu likmi neeksistē. Tāpēc ES valstu aizņēmumu pieaugumu nevar skaidrot ar lēto kapitāla resursu pieejamību starptautiskajā aizņēmumu tirgū.

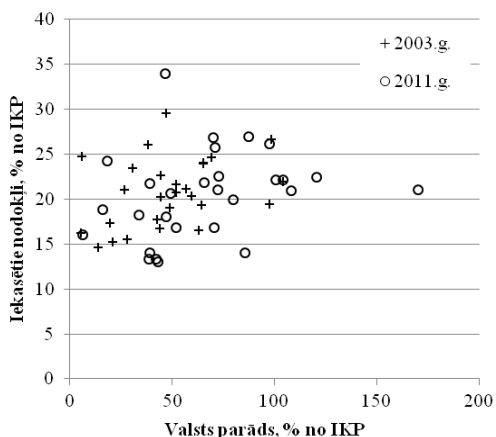
Arī pēc 2. att. var redzēt, ka aizdevumu procents 2011. gadā kopumā samazinājās salīdzinājumā ar 2003. gadu, kas ir atspoguļots 2. tab.

2. TABULA
VIDĒJO PROCENTU LIKMES STATISTIKA ES VALSTĪS

	2003. g.	2011. g.
Maksimālā	8.16%	5.67%
¾ kvantile	5.72%	4.29%
Mediānas vērtība	4.92%	3.66%
¼ kvantile	4.38%	3.06%
Minimālā	1.78%	1.60%

Neskatoties uz to, ka Grieķijas valsts parāds 2011. gadā pārsniedza 170% no IKP, aizdevumu likme 2011. gadā sastādīja 4.46%, bet 2003. gadā bija 5,23%. Savukārt maksimālo likmi 5,67% 2011. gadā izmantoja aizdevumu izsniegšanai Ungārijai, kurai valsts parāds pret IKP 2011. gadā sastādīja 72,3%. Minimālā procentu likme 1,6% tika piemērota Igaunijas kreditēšanai.

Ir zināms, ka viens no valsts parādu apkalpošanas finansēšanas veidiem var būt nodokļu politika. Būtu interesanti novērtēt, kā ES valstu nodokļu politika reaģē uz valstu parādu apjomu pieaugumu. Pētījuma rezultāti tiek atspoguļoti 3.att.



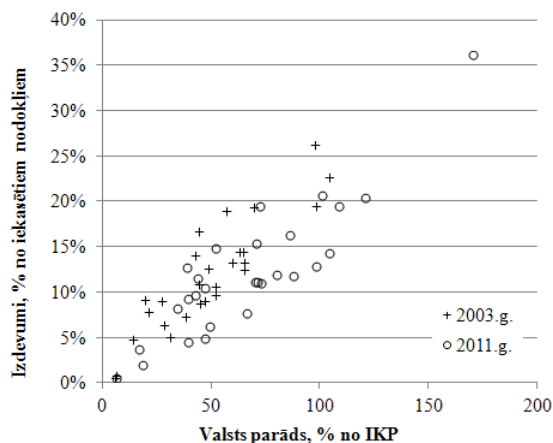
3.att. Iekasētie nodokļi attiecībā pret valsts parādu.

Rezultāti liecina, ka korelācijas starp valsts parāda lielumu un iekasēto nodokļu apjomu (bez sociālās apdrošināšanas iemaksām) neeksistē. Dažām valstīm, pieaugot valsts aizņēmumu apjomiem, nodokļu apjoms paliek iepriekšējā līmenī vai nenozīmīgi pieaug; citām valstīm pat samazinājās.

Piemēram, Īrijā neskatoties uz to, ka valsts parāds pētāmā periodā pieauga no 30,8% līdz 104,1%, iekasēto nodokļu apjoms samazinājās no 23,5% līdz 22,2% pret IKP. Savukārt Dānijā nodokļu apjoms pieauga attiecīgajā periodā no 29,6% līdz 34,0%, bet valsts parāda apjoms samazinājās no 47,1% līdz 46,5% no IKP.

Tās nozīmē, ka ES valstis nepalielina nodokļus speciāli valsts parāda apkalpošanai, bet šim nolūkam izmanto refinansēšanu. Tāds secinājums sakrīt ar *Berbena* un *Brosensa* [15] secinājumiem, kuri apgalvo, ka valsts ar lieliem parādiem nevar lietot fiskālo politiku biznesa cikla stabilizēšanai.

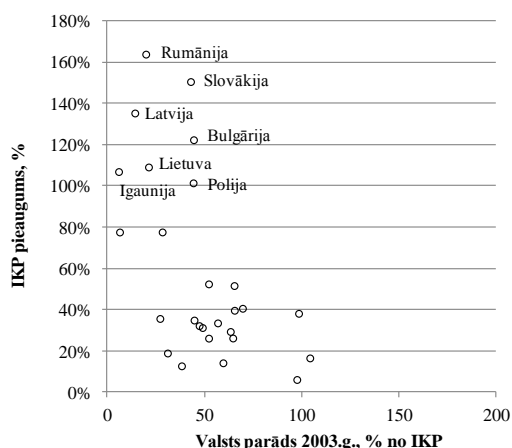
4.att. tiek parādīta korelācija starp parāda apkalpošanai iztērēto iekasēto nodokļu daļu un valsts parādu.



4. att. Parāda apkalpošanai iztērēta iekasēto nodokļu daļa attiecībā pret valsts parādu.

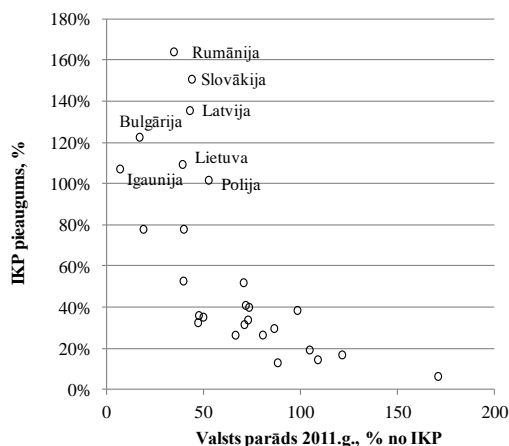
Kaut gan 4. att. rāda prognozējamo rezultātu - jo lielāki ir valsts aizņēmumi, jo lielāka daļa no nodokļu summas tiek izmantota valsts parāda apkalpošanai, tā nerāda nodokļu sloga piesātināšanos, parāda apjomam pieaugot (korelācijas koeficienti 0.90 un 0.88 attiecīgi 2003. un 2011. gadā, skat. 3. tabulu). Tas nozīmē, ka parāda palielināšanās samazina valsts rīcībā esošos līdzekļus. Tam savukārt var būt negatīva ietekme uz IKP. Jāatzīmē, ka nodokļu slogs kopumā ES valstīs kopš 2003.gada nav mainījies, kaut arī dažās valstīs tas ievērojami pieauga (Grieķijai līdz 9,9%, Īrijai par 9,3%), bet citām samazinājās (Kiprai līdz 8,2%, Bulgārijai par 7,2%).

Kā jau bija minēts, vairāku pētījumu aktuālākais jautājums: vai valsts aizņēmumi veicina valsts ekonomikas attīstību. Šīs problēmas pētījuma rezultāti ir parādīti 5.att.



5. att. IKP pieaugums 2011. gadā salīdzinājumā ar 2003. gadu attiecībā pret valsts parādu perioda sākumā.

Pēc 5. att. datiem valstis, kam valsts parāds bija samērā neliels, pētāmajā periodā parādīja lielāko IKP pieauguma tempu. Korelācijas koeficients starp IKP pieaugumu periodā no 2003. gada līdz 2011. gadam un valsts parāda apjomu šī perioda sākumā (2003) bijis -0.59 ($P < 0.01$), kas liecina par vidēji izteiktu korelāciju starp šiem rādītājiem. Tomēr, detalizēta 5. att. analīze rāda, ka valstu grupu ar maziem parādiem un lielu pieaugumu veido tikai jaunuzņemtās ES valstis, kam ekonomika joprojām attīstās. Citā valstu grupā, izņemot divas valstis ar lielāko pieauguma tempu (Čehija un Luksemburga), saistība starp parāda apjomu un IKP pieaugumu nav redzama un valsts parāda pieaugums neveicina IKP pieaugumu.



6. att. IKP pieaugums 2011. gadā salīdzinājumā ar 2003. gadu attiecībā pret valsts parādu perioda beigās.

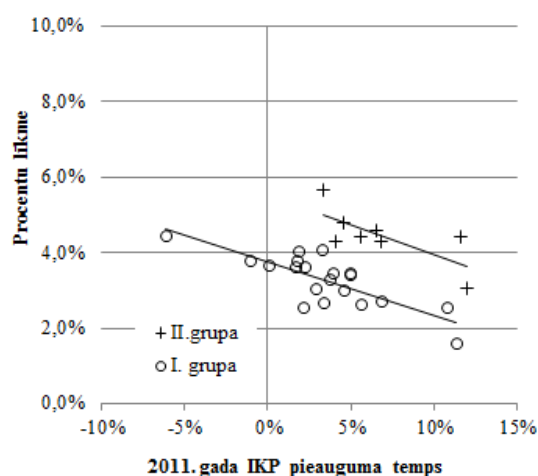
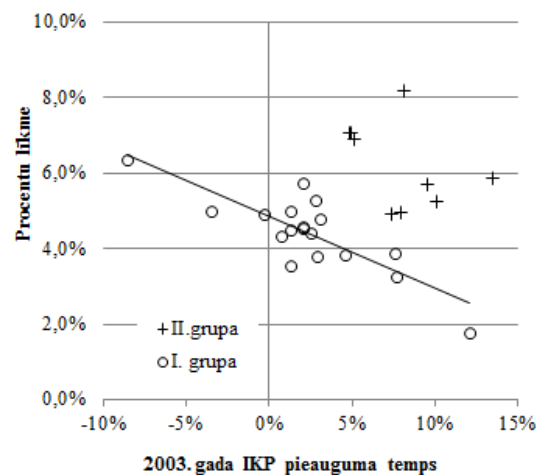
Līdzīga aina ir redzama 6. att., kurā IKP pieaugums ir attēlots atkarībā no parāda 2011. gadā. Šajā gadījumā korelācija starp izaugsmes tempiem un parādu it ievērojami izteiktāka: korelācijas koeficients ir vienāds ar -0.70 ($P < 0.01$). Tomēr, spriežot par cēloņu–seku sakarību, izskatās, ka šajā gadījumā augstākais parāds veidojas tieši tāpēc, ka IKP pieaugums ir zems. Arī šeit jaunuzņemtās valstis var būt izdalītas atsevišķā grupā. Bet tagad citām valstīm novērojama negatīva korelācija. Turklāt šeit nav redzams parāda „drošības sliekšnis”. Negatīva korelācija starp IKP pieaugumu un valsts parāda apjomu 2011. gadā parāda, ka intensīva aizņemšanās neatviegloja ekonomikas atjaunošanu pēckrīzes periodā. Šis novērojums sakrīt ar tikpat izteiktu negatīvu korelāciju (-0.70 , $P < 0.01$) starp IKP gada pieauguma tempu un parāda vērtību 2011. gadā.

Analizējot citu parametru korelācijas ar valsts parādu (3. tabula), interesi izraisa tikai vidēji izteikta korelācija starp parāda vērtību 2003. gadā un parāda pieaugumu pētāmā periodā (korelācijas koeficients -0.44 , $P = 0.02$). Par to, ka šī korelācija ir negatīva, liecina, ka dažas valstis, kam parāds bijis relatīvi neliels, bet novērojams IKP pieaugums, sāka intensīvi aizņemties.

3. TABULA

KORELĀCIJA STARP VALSTS PARĀDU UN
DAŽIEM EKONOMISKIEM RĀDĪTĀJIEM

Rādītājs	Parāds 2003. g.	Parāds 2011. g.
IKP, Y	0.34 ($P = 0.08$)	0.34 ($P = 0.08$)
IKP pieauguma temps, r	-0.19 ($P = 0.34$)	-0.70 ($P < 0.01$)
Aizdevumu procenta likme, p	0.13 ($P = 0.51$)	0.25 ($P = 0.21$)
Iekasētie nodokļi, % no IKP, T	0.35 ($P = 0.07$)	0.26 ($P = 0.18$)
Nodokļu slogs, b	0.90 ($P < 0.01$)	0.88 ($P < 0.01$)
IKP pieaugums, R	-0.59 ($P < 0.01$)	-0.70 ($P < 0.01$)
Parāda pieaugums, δ	-0.44 ($P = 0.02$)	0.13 ($P = 0.52$)
Pieauguma tempa izmaiņas, Δr	-0.24 ($P = 0.22$)	-0.40 ($P = 0.04$)
Procentu likmes izmaiņas, Δp	0.06 ($P = 0.78$)	0.13 ($P = 0.50$)
Nodokļu sloga izmaiņas, Δb	-0.23 ($P = 0.25$)	0.39 ($P = 0.04$)



7. att. Valsts aizņēmumu vidējā procentu likme attiecībā pret IKP pieauguma tempu.

7. att. atspoguļota korelācija starp procentu likmi un IKP pieauguma tempu. No 7. att. var redzēt, ka gan 2003. gadā, gan 2011. gadā procentu likme ir mazāka valstīm ar lielāku

IKP pieauguma tempu. No kopējās tendences izceļas valstu grupa, kam procentu likme ir lielāka. 2003.gadā starp tām bija Slovēnija, Ungārija, Kipra, Spānija, Bulgārija, Rumānija, Lietuva, Grieķija un Slovākija, bet 2011.gadā – Bulgārija, Ungārija, Latvija, Lietuva, Polija, Malta un Rumānija. Jāatzīmē, ka šajā atsevišķā grupā joprojām lielākiem pieauguma tempiem atbilst mazāki procenti. Valstu izcelšanās cēloņi šajā grupā nav skaidri. Tos neizdevas saistīt, piemēram, ar kredīta reitingiem: S&P kredīta reitings Polijai ir augstāks, nekā grupā neiekļautajām Portugālei vai Kiprai [16].

IV. SECINĀJUMI

1. Analizējot korelāciju starp ES valstu parāda lielumu un aizdevuma procentu likmi (3.tab.), ir konstatēts, ka procentu likme nav saistīta ar parādu, līdz ar to nevar uzskatīt, ka liela parāda apkalpošana var būt relatīvi lētāka.

2. Konstatēts, ka ES valstis nemaina nodokļu politiku atkarībā no parāda apjoma. Tas var nozīmēt, ka valstis kredīta dzēšanai izmanto refinansēšanu.

3. Novērota statistiski nozīmīga negatīva korelācija starp ilgtermiņa IKP pieaugumu un valsts parādiem. Tas var nozīmēt, ka, no vienas puses, parāds neveicina ekonomisko attīstību, bet no otras – ka valstis aizņemas vairāk tieši tad, kad IKP pieauguma tempi ir zemi. Pēc izanalizētajiem datiem nevar secināt par parāda "drošības sliekšņa" esamību, īpaši valstīm ar attīstītu ekonomiku, t.i., parāda apjoma pieaugums ilgtermiņā negatīvi ietekmē IKP pieaugumu.

LITERATŪRA

- [1] *Starptautiskā Valūtas fonda datubāze. World Economic Outlook Databases*, <http://www.imf.org/external/ns/cs.aspx?id=28>, accessed 02.09.2013,
- [2] Ludvigson, S *The macroeconomic effects of government debt in a stochastic growth model*. Journal of Monetary Economics, vol. 38 (1), 1996, pp. 25-45, [http://dx.doi.org/10.1016/0304-3932\(96\)01271-8](http://dx.doi.org/10.1016/0304-3932(96)01271-8)
- [3] Barro, R. J. *The Economic effect of Budget Deficits and Government Spending*. Journal of Monetary Economics, vol. 20, 1987, pp. 191-193 [http://dx.doi.org/10.1016/0304-3932\(87\)90013-4](http://dx.doi.org/10.1016/0304-3932(87)90013-4)
- [4] Barro, R. J., J-W Lee *Sources of economic growth*, Carnegie-Rochester Conference Series on Public Policy, Vol. 40, 1994, pp. 1-46, [http://dx.doi.org/10.1016/0167-2231\(94\)90002-7](http://dx.doi.org/10.1016/0167-2231(94)90002-7)
- [5] Bassetto, M., Kocherlakota N. *On the irrelevance of government debt when taxes are distortionary*. Journal of Monetary Economics vol. 51, 2004, pp. 299-304, <http://dx.doi.org/10.1016/j.jmoneco.2002.12.001>
- [6] Aiyagari, S. R., McGrattan, E. R. *The optimum quantity of debt*. Journal of Monetary Economics, vol. 42, 1998, pp. 447-469, [http://dx.doi.org/10.1016/S0304-3932\(98\)00031-2](http://dx.doi.org/10.1016/S0304-3932(98)00031-2)
- [7] Greiner, A. *Public debt in a basic endogenous growth model*, Economic Modelling 29 (2012) 1344-1348 <http://dx.doi.org/10.1016/j.econmod.2012.03.005>
- [8] Faraglia, E., Marcet, A. and Scott, A. "In search of a theory of debt management," Journal of Monetary Economics, vol. 57, 2010, pp. 821-836,
- [9] Martin, F. M. *A positive theory of government debt Review of Economic Dynamics*, Journal of Monetary Economics, Vol. 12, 2009, pp. 608-631
- [10] Raudla, R. and Kattel, R. *Fiscal Stress Management During the Financial and Economic Crisis: The Case of the Baltic Countries*. International Journal of Public Administration, 36:10, 2013, pp. 732-742.
- [11] Checherita-Westphal, C. Ph. Rother *The impact of high government debt on economic growth and its channels: An empirical investigation for the euro area*, European Economic Review, vol. 56, 2012, pp. 1392-1405,
- [12] Afonso, A., Jalles, J. T. *Growth and productivity: The role of government debt*, International Review of Economics and Finance, vol. 25, 2013, pp. 384-398,
- [13] *Debt Relief Under the Heavily Indebted Poor Countries (HIPC) Initiative / IMF Factsheet* URL: <http://www.imf.org/external/np/exr/facts/hipc.htm>, accessed 10.09.2013,
- [14] *Government deficit and debt*. Eurostat databases, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/>, accessed 02.09.2013,
- [15] Berben, R-P., Brosens, T. *The impact of government debt on private consumption in OECD countries*, Economics Letters, Vol. 94, 2007, pp. 220-225,
- [16] Semjonova, N. *Structure of the National Debt, Credit Rating and State Financial Security*. In: 53th International Riga Technical University Conference „Scientific Conference on Economics and Entrepreneurship” (SCEE’2012): Proceedings, Latvia, Rīga, 12-16 October, 2012. Rīga: RTU, 2012, pp.1-6. ISBN 9789934103551.

Nadežda Semjonova

No 1994.gada līdz 1997.gadam Rīgas Tehniskās universitātes Inženierekonomikas fakultāte, grāds: Maģistrs, specialitāte: uzņēmējdarbības vadīšana. No 1993. gada līdz 1994. gadam Rīgas Tehniskās universitātes Inženierekonomikas fakultāte, specialitāte: uzņēmējdarbības vadīšana, inženiera organizatora kvalifikācija

No 2010. gada Rīgas Tehniskā universitāte, Inženierekonomikas fakultāte, amats: Finanšu katedras prakt. docente. No 2007. gada līdz 2010. gadam Rīgas Tehniskā universitāte, Inženierekonomikas fakultāte, amats: Uzņēmējdarbības un cilvēku resursu vadīšanas katedras prakt. docente. No 2003. gada līdz 2007. gadam Baltijas Krievu institūts, Jelgavas filiāle, ārpus štata lektore. No 1999. gada līdz 2007. gadam Rīgas Tehniskā universitāte, Inženierekonomikas fakultāte, amats: Uzņēmējdarbības vadīšanas profesora grupas lektore. No 1999. gada līdz 2001. gadam Valsts arhīvu ģenerāldirekcija, amats: vecākā inspektore.

Adrese: Rīgas Tehniskā universitāte, Kalnciema iela 6 - 312, Rīga, LV-1007, Latvija

Tālrunis un e-pasta adrese: 67089015, nadezda.semjonova@rtu.lv

PIELIKUMS
EIROPAS VALSTU EKONOMISKIE RĀDĪTĀJI

Valsts	2003						2011						Ilgtermiņa rādītāji				
	Y	r	D	T	p	b	Y	r	D	T	p	b	R	δ	Δr	Δp	Δb
Austrija	225,00	2,0%	65,3%	24,0%	4,60%	12,5%	314,93	4,9%	72,8%	22,6%	3,43%	11,1%	40,0%	11,5%	2,9%	-1,2%	-1,4%
Beļģija	276,16	2,8%	98,4%	26,7%	5,29%	19,5%	382,45	3,9%	97,8%	26,2%	3,48%	13,0%	38,5%	-0,6%	1,1%	-1,8%	-6,5%
Bulgārija	18,37	7,9%	44,2%	20,2%	4,97%	10,9%	40,90	6,8%	16,3%	18,8%	4,29%	3,7%	122,6%	-63,1%	-1,1%	-0,7%	-7,2%
Čehija	84,41	1,3%	28,1%	15,5%	3,56%	6,5%	150,18	3,7%	39,1%	14,0%	3,32%	9,3%	77,9%	39,4%	2,4%	-0,2%	2,8%
Dānija	188,50	2,0%	47,1%	29,6%	5,73%	9,1%	249,80	1,7%	46,5%	34,0%	3,66%	5,0%	32,5%	-1,3%	-0,4%	-2,1%	-4,1%
Francija	1587,90	2,9%	63,2%	16,5%	3,80%	14,5%	2059,36	3,3%	85,8%	14,0%	2,68%	16,4%	29,7%	35,8%	0,4%	-1,1%	1,9%
Grieķija	172,43	10,1%	97,4%	19,4%	5,23%	26,3%	183,52	-6,1%	170,3%	21,0%	4,46%	36,2%	6,4%	74,8%	-16,2%	-0,8%	9,9%
Igaunija	8,72	12,1%	5,6%	16,2%	1,78%	0,6%	18,06	11,4%	6,2%	16,0%	1,60%	0,6%	107,2%	11,2%	-0,7%	-0,2%	0,0%
Īrija	140,64	7,6%	30,8%	23,5%	3,90%	5,1%	167,72	2,8%	104,1%	22,2%	3,07%	14,4%	19,3%	238,0%	-4,7%	-0,8%	9,3%
Itālija	1341,85	3,1%	104,1%	22,0%	4,80%	22,7%	1568,39	1,7%	120,8%	22,5%	3,81%	20,4%	16,9%	16,0%	-1,4%	-1,0%	-2,3%
Kipra	11,65	5,2%	69,4%	24,7%	6,91%	19,4%	16,42	3,3%	71,1%	25,8%	4,08%	11,2%	40,9%	2,3%	-1,9%	-2,8%	-8,2%
Latvija	9,94	1,3%	14,0%	14,6%	5,01%	4,8%	23,42	12,0%	42,3%	13,3%	3,08%	9,8%	135,6%	202,5%	10,8%	-1,9%	5,0%
Lielbritānija	1659,74	-3,5%	38,0%	26,1%	5,00%	7,3%	1876,37	2,3%	87,6%	27,0%	3,65%	11,9%	13,1%	130,2%	5,8%	-1,3%	4,6%
Lietuva	16,58	9,5%	21,0%	15,2%	5,70%	7,9%	34,71	11,6%	38,5%	13,3%	4,41%	12,8%	109,4%	83,0%	2,1%	-1,3%	4,9%
Luksemburga	25,82	7,7%	6,1%	24,8%	3,27%	0,8%	45,94	6,8%	18,3%	24,3%	2,73%	2,1%	77,9%	199,2%	-0,9%	-0,5%	1,3%
Malta	4,64	-0,3%	65,1%	24,1%	4,91%	13,3%	7,05	4,1%	70,0%	26,9%	4,29%	11,2%	51,9%	7,4%	4,4%	-0,6%	-2,1%
Nīderlande	476,95	2,5%	52,0%	21,6%	4,42%	10,6%	603,15	2,1%	65,8%	21,9%	2,58%	7,8%	26,5%	26,5%	-0,4%	-1,8%	-2,9%
Polija	191,64	-8,6%	44,0%	16,7%	6,36%	16,8%	386,56	4,6%	52,0%	16,8%	4,81%	14,9%	101,7%	18,0%	13,2%	-1,5%	-1,9%
Portugāle	143,47	2,1%	59,4%	20,3%	4,55%	13,3%	164,30	-1,0%	108,3%	20,9%	3,79%	19,6%	14,5%	82,3%	-3,1%	-0,8%	6,3%
Rumānija	52,58	8,1%	19,6%	17,3%	8,16%	9,2%	138,84	5,6%	34,0%	18,2%	4,41%	8,2%	164,1%	73,5%	-2,5%	-3,8%	-1,0%
Slovākija	29,49	13,5%	42,7%	17,7%	5,86%	14,1%	73,95	4,9%	43,3%	13,0%	3,47%	11,5%	150,8%	1,4%	-8,6%	-2,4%	-2,6%
Slovenija	25,82	5,0%	26,9%	21,0%	7,07%	9,0%	35,11	1,9%	46,9%	18,0%	4,05%	10,6%	36,0%	74,4%	-3,1%	-3,0%	1,5%
Somija	145,53	1,3%	44,5%	22,7%	4,49%	8,8%	196,80	5,6%	49,2%	20,6%	2,64%	6,3%	35,2%	10,6%	4,3%	-1,9%	-2,5%
Spānija	783,08	7,4%	48,8%	19,0%	4,92%	12,6%	1030,52	0,1%	70,4%	16,8%	3,69%	15,5%	31,6%	44,3%	-7,3%	-1,2%	2,8%
Ungārija	73,88	4,9%	56,6%	21,1%	7,06%	19,0%	98,89	3,3%	72,3%	21,0%	5,67%	19,5%	33,8%	27,6%	-1,5%	-1,4%	0,6%
Vācija	2147,50	0,7%	64,4%	19,3%	4,35%	14,5%	2717,12	4,6%	79,9%	19,9%	3,00%	12,1%	26,5%	24,0%	3,9%	-1,3%	-2,4%
Zviedrija	278,91	4,6%	52,0%	20,7%	3,85%	9,7%	426,05	10,8%	38,9%	21,8%	2,57%	4,6%	52,8%	-25,1%	6,2%	-1,3%	-5,1%

Nadezhda Semjonova. Effect of the Public Debt on Some Economic Indexes in the EU Member States

At the present moment, around 96% of the world countries intensively use foreign financing, and estimations show that the total value of the world public debt exceeds 57 trln. USD. The impact of the government debt on the state economy is still controversial: there is evidence that it may either stimulate or depress economic development. Neoclassic approach based on Ricardo theory claims that the debt has no influence on the growth at all. Recent researches have demonstrated the existence of the "growth threshold": public debt less than 60 % of GDP stimulates growth, while the debt that exceeds the threshold has a negative impact. These researches have either concentrated on "old EU countries", or do not account for the recession of 2008 – 2010. The present paper analyses the influence of public debt on the number of economic parameters in the EU countries over the period of 2003 – 2011. In the recent years, the public debt of the EU countries has been growing, as compared with the rest of the world. Recession forced some countries to borrow intensively, but the question persists to what extent the borrowing helped to promote economic growth. The paper is based on the analysis of public available data from SMF and Eurostat databases, concerning 27 EU states, being members of the EU in 2011. The correlations between public debt and average debt interest rate, taxation rate and long-term growth (evaluated as GDP in 2011 in comparison to 2003) were investigated. The findings demonstrate that there is no correlation between the taxation rate and the debt. This means that EU states do not tend to repay debts, but rather try to re-finance them. There is no correlation between debt itself and debt interest rate; so intensive borrowing in the EU may not be explained by the availability of "cheap money". Besides, there is a significant negative correlation between long-term growth and debt both before recession (2003) and after recession (2011). Countries that had low debt in 2003 demonstrated higher GDP growth during 2003 – 2011. The negative correlation between growth in 2003 – 2011 and the value of debt in 2011 suggests that intensive borrowing does not help to recover after the crisis. In any case, there was no clear threshold observed for the negative impact of the public debt: in the framework of existing data scattering, the highest level of debt was always associated with lower growth indicators.

Надежда Семёнова. Влияние государственного долга на некоторые экономические показатели стран ЕС

В настоящее время до 96% стран интенсивно используют заимствования на внешних финансовых рынках: совокупный долг государств мира превышает 57 трлн. долларов США. Оценки влияния государственного долга на развитие экономики страны противоречивы: существуют как свидетельства того, что государственный долг стимулирует рост экономики, так и противоположные. Неоклассический подход, восходящий еще к идеям Рикардо, вообще утверждает отсутствие такового. Недавние исследования показали существование «порога роста»: долг, величина которого составляет менее 60% от ВВП, благотворно влияет на развитие, в то время как больший долг тормозит рост. Однако, эти исследования или рассматривали только «старые» государства ЕС, или же не учитывали период рецессии 2008 – 2010 гг. В данной работе рассмотрено влияние государственного долга на некоторые экономические показатели стран ЕС в период с 2003 по 2011 г. В последние годы долг государств Евросоюза значительно вырос на фоне остальных государств мира. Рецессия вынудила многие государства интенсивно занимать, однако вопрос о том, насколько эти заимствования способствовали восстановлению экономики, остается открытым. В статье использованы данные МВФ и Евростата о 27 государствах, являющихся членами Евросоюза в 2011 г. исследованы корреляции между величиной долга и средней процентной ставкой госдолга, ставкой налогообложения и долговременным ростом ВВП за период 2003 – 2011 гг. Результаты показали отсутствие корреляции между ставкой налогообложения и величиной долга. Это значит, что государства не стремятся выплатить долги, а ограничиваются рефинансированием. Также отсутствует корреляция между долгом и процентной ставкой по долгу, поэтому увеличение заимствований стран ЕС нельзя объяснить наличием «дешевых денег». В то же время, существует значимая отрицательная корреляция между ростом ВВП в 2003 – 2011 и величиной долга как в 2003, так и в 2011 г. Страны, имеющие небольшой долг в 2003, показали больший рост за период с 2003 по 2011 г. Наличие отрицательной корреляции между ростом в 2003 – 2011 г. и величиной долга в 2011 показывает, что интенсивное заимствование не облегчает восстановление после кризиса. В любом случае, на основании проанализированных данных нельзя сделать вывод о наличии порога негативного влияния государственного долга: в рамках наблюдаемого разброса данных более высокий уровень долга всегда связан с меньшими значениями показателя роста.